

Stigma, toiseus ja inkluusio

Natalija Sari Dakovic, lifentrix@gmail.com, Taidetyöpajat

1 JOHDANTO

Valitsin tämän aiheen paitsi siksi, että se on koulutuksen kannalta tärkeä, mutta myös siksi, koska se on minulle hyvin henkilökohtainen. Henkilönä, joka on kokenut stigman ja toiseuden vaikutukset omakohtaisesti, toivon voivani tuoda näihin kysymyksiin ainutlaatuisen näkökulman – sellaisen, joka saattaa herättää empatiaa, tietoisuutta ja sitoutumista osallisuuteen.

Jakamalla kokemuksiani ja pohdintojani pyrin valaisemaan tapoja, joilla voimme yhdessä työskennellä luodaksemme ympäristöjä, joissa jokainen tuntee olonsa nähdyksi, arvostetuksi ja turvalliseksi.

Yhteiskunnassamme monet eri ryhmät kohtaavat leimautumista ja eriarvoisuutta, usein erilaisista ja monimutkaisista syistä. Jopa yhden syrjäytyneen ryhmän sisällä yksilöt voivat kokea nämä haasteet ainutlaatuisella tavalla. Silti näistä eroista huolimatta on olemassa yhteinen tekijä, joka yhdistää nämä kokemukset – eristyneisyyden tunne, "toisena" katsomisen tunne, joka vaikuttaa yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Kuten Mariana Siljmäki mainitsi meidän luenolla, toiseutta tulee esille myös lasten kerhotominnassa.

Näitä henkilökohtaisia kokemuksia tutkimalla saamme käsityksen stigman laajemmista vaikutuksista. Tätä silmällä pitäen haluaisin jakaa oman matkani, en yksittäisenä tarinana, vaan osana suurempaa kertomusta, joka heijastaa hyväksynnän rajoilla elävien todellisuutta.

Transsukupuolisena naisena olen kantanut tätä kuulumattomuuden tunnetta mukanani aikuisikään asti, paino, joka monella tapaa vaikuttaa minuun vielä tänäänkin. Koen usein tunteen, etten ole täysin tervetullut tai hyväksytyt, minulla on jännitteitä ja vastustusta, joka seuraa minua erilaisten sosiaalisten tilojen läpi, joissa liikun.

Historiallisesti transsukupuolinen identiteetti on patologisoitunut ja leimautunut

mielenterveysongelmiin ja moraalisiin poikkeamiin liittyvien assosiaatioiden kautta. Tämä leimautuminen on laajennettu LGBTQ+-yhteisöön. Se johti LGBTQ+-ihmisten laajalle luokitteluun mahdolliseksi uhkaksi lasten hyvinvoinnille. Tämä haitallinen luonnehdinta luo kaksiteräisen vaikutuksen: se ei ainoastaan leimaa LGBTQ+-aikuisia, vaan myös vahingoittaa lapsia, jotka saattavat etsiä omaa LGBTQ+-identiteettiään. Nämä nuoret, jotka kasvavat itse LGBTQ+-aikuiseksi, ansaitsevat tukea ja ymmärrystä tärkeiden kehitysvuosiensa aikana sen sijaan, että he joutuisivat alttiiksi leimautumiselle, mikä voi haitata heidän tervettä itsensä löytämistä ja hyväksymistä.

Vuosien aikana olen oppinut ymmärtämään, kuinka omat varhaiset kokemukseni ovat muokanneet itsetuntoani ja vuorovaikutusta muiden kanssa.

Tästä yhteenkuulumattomuuden tunteen parissa työskentelemisestä on tullut jatkuva matka, joka lisää tietoisuuttani siitä, kuinka leimautuminen ja toiseus voi vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin.

Nykyisessä roolissani kouluttajana huomaan, kuinka nämä kokemukset vaikuttavat keskittymiseeni ja kykyihini. Leimautumisen ja toiseuden paino voi ettäännyttää minut täysin läsnäolosta ja siirtää energiani lasten tukemisesta ja ohjaamisesta oman turvallisuuden tunteeni hallintaan. Tämä kokemus muistuttaa minua siitä, että turvallisen ja viihtyisän tilan luominen on tärkeää paitsi lapsille myös kasvattajille. Kun sekä aikuiset että lapset tuntevat olevansa hyväksytyjä ja tuettuja, ympäristöstä tulee sellainen, jossa jokainen voi vapaasti oppia, kasvaa ja esiintyä täysillä itsellään.

2 PEDAGOGINEN KEHITTÄMISIDEA HARRASTUSTOIMINNASSA

Osallistavien ympäristöjen rakentaminen

Stigma ei katoa helposti, mutta se on asia, jonka parissa voimme yhdessä edistyä.

Osallistavampien ympäristöjen luominen koulutusympäristöissä vaatii monipuolista lähestymistapaa. Näen tämän työn sisältävän kolme toisiinsa liittyvää

aluetta: henkilökohtainen kehitys, tuki kollegoiden kesken ja suora vuorovaikutus lasten kanssa.

Jokainen alue toimii perustana rakentaessa tiloja, jotka ovat turvallisia, vieraanvaraisia ja todella osallistavia kaikille.

Ensimmäinen askel on työskennellä itseni kanssa.

Käsittelemällä toiseudun vaikutuksia omaan kuulumisen tunteeseeni pyrin minimoimaan sen vaikutusta kykyyni näyttäytyä parhaana versiona itsestäni kouluttajana. Tämä henkilökohtainen työ on välttämätöntä vakaan ja tukevan perustan luomiselle, jonka avulla voin tuoda empatiaa, tietoisuutta ja avoimuutta rooliini.

Osana henkilökohtaista työtäni olen kehittänyt maadoitustekniikoita, jotka auttavat minua pysymään keskittyneenä ja läsnä. Joinakin päivinä saavun luokkahuoneeseen hieman etuajassa ja annan itselleni muutaman hiljaisen hetken asettua tilaan ennen lasten saapumista. Tämä harjoitus antaa minulle mahdollisuuden rauhoittaa mieltäni. Viime aikoina olen myös alkanut pitää reflektioivaa työpäiväkirjaa – tilaa, jossa voin tutkia ja käsitellä näiden kokemusten emotionaalista vaikutusta syvällisemmin. Tämä päiväkirja tarjoaa minulle paikan dokumentoida tiettyjä tapauksia, ajatuksia ja pohdintoja siitä, kuinka leimautuminen ja toiseus vaikuttavat rooliini. Sen avulla voin purkaa nämä hetket yksityisesti, sekä itsehoidon keinona että kasvun välineenä. Toivon, että tästä tulee jatkossa myös resurssi oivallusten jakamiseen kollegoiden kanssa, tarinoiden, ideoiden ja pohdiskelujen tarjoamiseen, jotka voivat tukea yhteistä työtämme osallistavampien ympäristöjen luomisessa.

Toinen alue keskittyy kollegoiden yhteiseen tukeen. Aikuisina ja kouluttajina on tärkeää, että tulemme yhteen jakamaan kokemuksiamme ja luomaan solidaarisuuden tunnetta, etenkin kun käsitellään leimautumista ja toiseutta. Rakentamalla ymmärryksen ja tuen verkostoa luemme perustan, joka vahvistaa kestävyttämme ja antaa meille valtuudet olla tehokkaita ja myötätuntoisia roolimalleja.

Tästä keskinäisestä tuesta tulee työmme pilari, joka auttaa meitä ylläpitämään emotionaalista kapasiteettia, jota tarvitaan opiskelijoiden ohjaamiseen ja

inspiroimiseen. Toveruuden rakentaminen kollegoiden kanssa ei ole tehtävä, joka voidaan saavuttaa yksin; se vaatii kollektiivista avoimuutta ja yhteistä sitoutumista inklusiivisuuteen. Yksi tapa edistää tätä yhteyttä on WhatsAppin kaltaisella alustalla järjestettävä ryhmäkeskustelu, joka keskittyy osallisuuden ja ymmärtämisen teemoihin. Tämä tila toimisi foorumina, jossa voimme vaihtaa ajatuksia, jakaa resursseja ja tarjota keskinäistä tukea, mikä auttaisi rakentamaan solidaarisuuden tunnetta, kun suunnistamme leimautumisen ja toiseuden haasteissa rooleissa.

Tämän jaetun tilan lisäksi tarjoan itseni resurssina kollegoilleni ja tarjoan avoimen kutsun yhteydenottoon. Olipa kyseessä kahdenkeskinen keskustelu tai ryhmäkeskustelu, olen valmis jakamaan omia kokemuksiani ja näkemyksiäni siinä toivossa, että se voi kannustaa muita tekemään samoin.

Avoimena ja helposti lähestyttävänä toivon voivani edistää ympäristöä, jossa jokainen kokee olevansa tuettu ja kykenevä keskustelemaan näistä tärkeistä aiheista yhdessä. Se on pieni askel kohti toveruuden edistämistä ja sellaisen työpaikkakulttuurin luomista, jossa osallisuus on kudottu osaksi päivittäistä vuorovaikutustamme.

Lasten kanssa työskentely on ehkä vaikuttavin osallisuutta edistävä osa. Luomalla turvallisen ja kutsuvan ympäristön iltapäiväkerhoon pyrin auttamaan jokaista lasta tuntemaan itsensä nähdyksi ja arvostetuksi sellaisena kuin hän on. Tähän sisältyy ikään sopivien toimintojen sisällyttäminen empatiaan, erilaisuuden kunnioittamiseen ja itseilmaisuun, jolloin lapset voivat tutkia omaa identiteettiään ja näkökulmiaan samalla kun he oppivat arvostamaan muiden identiteettiä.

Osa lasten kanssa tehtävästä työstä on myös toimia esimerkkinä, joka on luotettava ja aito. Tämä voi rohkaista lapsia itseään olemaan aitoja ja luottavaisia. (vaikka painoste on tässä lapsissa tämä, periaate toimii yhtä hyvin myös aikuisten kanssa, koska toisinaan parasta, mitä voimme tehdä syrjäytyneinä ihmisinä, on olla aitona ja luottavaisena yhteydessä. Mitä enemmän olemme jonkun ystäviä, veljiä/siskoja, opettajia, kerhon ohjaajia tai tuttavvia, sitä vähemmän tulemme toisiksi ja sitä vähemmän olemme kelvollisia leimautumisen kohteita)

Vuorovaikutuksessa lasten kanssa korostan usein, että osallistavan ympäristön luominen ei ole pelkästään minun vastuullani, vaan meidän kaikkien yhteinen sitoutuminen. Kannustan heitä näkemään, että meidän jokaisen tehtävänä on tehdä tilasta viihtyisä ja nautinnollinen kaikille, mikä vahvistaa, että eromme ovat voiman ja yksilöllisyyden lähde. Muistutan heitä siitä, että nämä ainutlaatuiset ominaisuudet tekevät jokaisesta meistä erityisiä ja että näiden erojen hyväksyminen voi tuoda positiivisuutta ja rikkautta ryhmämme dynamiikkaan.

Taiteen parissa työskenteleminen tarjoaa erityisen tehokkaan alustan näiden teemojen tutkimiseen. Taide on pitkään ollut tehokas työkalu normien kyseenalaistamiseen ja stigman ja muiden ongelmien kohtaamiseen, jolloin yksilöt voivat ilmaista itseään ja tutkia suuria ideoita luovalla ja helposti lähestyttävällä tavalla. Hauskalla ja leikkisällä tavalla liitän tämän hengen toimintaamme käyttämällä taidetta keinona, jolla lapset voivat turvallisesti tutkia omaa identiteettiään ja ymmärtää ikätovereidensa näkökulmia.

Yksi harjoitus, jonka olen kokenut tehokkaaksi, on se, että jokainen lapsi ajattelee ja luo oman "henkieläimensä". Tämän toiminnan avulla he voivat suunnitella hahmon, joka ilmentää osia heidän persoonallisuudestaan ja luo pienen mutta merkityksellisen etäisyyden, joka tekee itseilmaisusta vähemmän haavoittuvan. Projisoimalla itseään tähän eläinhahmoon, lapset voivat jakaa ainutlaatuisia osia identiteetistään turvallisella ja mielikuvituksellisella tavalla. Tarinoiden kertomisen ja jakamisen kautta tämä aktiviteetti ei ainoastaan edistä luovuutta, vaan myös edistää empatiaa ja hyväksyntää, kun lapset näkevät toistensa "henkieläimet" ja oppivat arvostamaan erilaisia ominaisuuksia, joita kukin tuo ryhmäämme. Tämä herjoittelu on tarkoitettu ala-asteikäisille.

Esimerkki, kuvittanut Natalija Sari Dakovic

3. PÄÄTELMÄT

Pyrkiessäni luomaan kattavampia tiloja olen päässyt siihen ymmärrykseen, että tässä työssä ei ole kyse vain ohjauksessa olevien lasten tukemisesta, vaan myös hyväksymisen ja ymmärtämisen kulttuurin edistämisestä, joka ulottuu kaikille elämän alueille. Oman henkilökohtaisen matkani aikana olen kokenut leimautumisen ja toiseuden vaikutukset ja oppinut, että turvallisten, kutsuvien ympäristöjen luominen vaatii jatkuvaa sitoutumista kasvuun, itsereflektioon ja jaettuun vastuuseen. Tämä matka alkaa itseni työstämisellä, keinojen etsimisellä prosessoida ja minimoida toisten vaikutus, jotta voin olla täysin läsnä lapsilleni. Se ulottuu myös kollegoihini, joissa toveruuden ja keskinäisen tuen rakentaminen mahdollistaa toistemme vahvuuksien vahvistamisen ja ymmärryksen perustan. Ja viime kädessä se kukoistaa

vuorovaikutuksessani lasten kanssa, missä taide ja itseilmaisu tarjoavat tehokkaita työkaluja identiteetin tutkimiseen ja erojen hyväksymiseen. Kuten Isto Turpeinen mainitsi meidän lueonolla:” Ei ole ikinä ollut ihmistä niin kuin minä eikä tule ikinä olemaan ihmistä niinku minä”. Tämä ainutlaatuisuus rikastuttaa meidän maailmaamme. Näitä inklusiivisuuden arvoja toteuttamalla toivon inspiroivani lapsia näkemään, että jokaisella on taustasta riippumatta paikka ja ääni. Tämän työn avulla pyrin edistämään tulevaisuutta, jossa jokainen lapsi tuntee olevansa oikeutettu omaksumaan yksilöllisyytensä tietäen, että hän ei kuulu vain luokkahuoneeseen, vaan jokaiseen tilaan, jossa hän haluaa olla. Toivon, että nämä kerhoissamme käyvät ja syrjäytyneisiin ryhmiin kuuluvat lapset voivat joskus kasvaa ja pitää myös näitä ryhmiä.

LÄHTEET:

Turpeinen, I. (2024). Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa PEDÄ5-SYKSY2024

Pedagogisen kehittämistehtäväni saa tekijänimelläni jakaa avoimesti aoe.fi-sivustolla ja artikkelin kirjoittajana olen huolehtinut ja vastaan artikkeliin liittyvien kuvien julkaisuluvasta.